

Slovenska moderna

1899 – 1918

Začne se leta 1899 s pesniškima zbirkami Ivana Cankarja (*Erotika*) in Otona Župančiča (*Čaša opojnosti*), ki sta bila pod močnim vplivom dekadence – senzualizem in življenjska utrujenost. *Čaša opojnosti* in *Erotika* pomenita protest proti nazadovanju slovenske literature.

Pojavljajo se nove teme, motivi in izrazi, nova mišljenja in težnja po samostojnosti.

Dejavne so različne stranke (Narodna stranka, Liberalna stranka – preporodovci). Skupina gimnazijcev Zadruga (Kette, Murn, Župančič, Cankar) se srečuje v Cukrarni.

Kette in Murn imata popolnoma svojo pot, težko jo opredelimo kot dekadenco in simbolistično.

Oblikovali sta se dve struji: Staroslovenci (nazadnjaški, Kmetijske in rokodelske novice – Bleiweis) in Novoslovenci (Zadruga – najprej deluje literarno, kasneje tudi politično – Kette, Župančič, Murn, Cankar)

Moderna razvije vse tri književne vrste – liriko, dramatiko in epiko.

V **liriki** so najpomembnejši pesniki Ivan Cankar, Dragotin Kette, Oton Župančič, Josip Murn Aleksandrov, Alojz Gradnik. Verz in ritem sta v liriki nova, sproščena, jezik je zelo zvočen in pomensko bogat. Pojavljajo se ljubezenske, razpoloženske, osebnoizpovedne, miselne, domovinske, socialne in religiozne pesmi.

V **epiki** so najpomembnejši ustvarjalci Ivan Cankar, Fran Saleški Finžgar, Fran Milčinski in Zofka Kvedrova. S Cankarjem slovenska proza prvič doseže svetovni vrh.

Pojavlja se novoromantično pripovedništvo, kjer je vodilni Cankar, ki v pripovedništvo vnaša čustvenost, domišljijo in lirski značaj. Včasih se pojavi dekadentna proza. Simbolična proza se pojavlja predvsem ob impresionističnem slogu z lahko razumljivimi simboli.

Od zvrsti in oblik so v prozi moderne najbolj priljubljene črtice, novele in povesti, razvije pa se tudi roman. Razpon tem in motivov je zelo širok – ljubezenske snovi, socialni problemi, politične in moralne satire. Glavna vprašanja tega časa so izseljenost, položaj ženske, vloga umetnika in umetnosti, vojna, smrt, deloma tudi revolucija.

Dramatika se močno razvije. S Cankarjem doseže nivo z ostalimi narodi. Nastajale so vse dramske zvrsti: tragedije, komedije, resnobne drame, farse ter tudi prve primere ljudskih iger, ki jih piše predvsem F.S.F. .

V času moderne postane pomembna duša posameznika! Ta čas je pomemben tudi za arhitekturo, slikarstvo in glasbo.

Dragotin Kette

Rodil se je l. 1876 v Permu. Obiskoval je ljubljansko gimnazijo a ko je moral zapustiti in nadaljevati šolanje v novomeški gimnaziji. Bil je član in tajnik Zadruga, v kateri se je seznanil z drugimi modernisti. V vojski v Trstu je zbolel za jetiko in pri 23 – ih umrl. Njegova vera je bila panteistično obarvano krščanstvo.

Svojo poetiko je gradil na tradiciji – poleg ljudske pesmi in slovanskih romantikov (Puškin, Lermontov) sta mu bila blizu zlasti Goethe in Prešeren. S tradicionalnimi pesniškimi oblikami (sonet, gazela) je ravnal svobodno.

Simbolizem in dekadenca se ga nista močno dotaknila, zato pa se ga je toliko močnejše impresionizem. Z ironijo, humorjem in parodijo je kljub navidezni tradicionalnosti že razpiral klasične oblike in tematiko v smer dvojnega doživljanja sveta, skepse in subjektivizma, značilnih predvsem za novoromantično književnost.

Šele v zadnjih letih njegovega Življenja je ob spoznavanju dekadence in simbolizma sprejel nekatere miselne, motivne in slogovne elemente teh smeri. Stremljenje h klasičnosti pa daje njegovim pesmim notranjo trdnost, ravnovesje in jasnost, ki je drugi pesniki slovenske moderne ne poznajo.

Svobodni verz ni vezan na neko vnaprej določeno metrično shemo, ampak svobodno razvršča naglašene zloge. Število letih je v posameznih verzih različno.

Njegovo pesniško ustvarjanje ločimo na tri obdobja:

~ *Ljubljansko*: ko je bil še pod vplivom Zadruga – najprej se je zgledoval po slovenskih pesnikih. Ob očetovi smrti, ki ga je zelo prizadela, je napisal sonet *Na očevem grobu*. Na splošno je bila njegova poezija v ljubljanskem obdobju živahna, neobremenjena.

~ *Novomeško*: pisal je predvsem lirične, ljubezenske pesmi, močno se kaže vpliv Ljubezni do Angele Smola.

~ *Tržaško obdobje*: (čas pred odhodom v Trst) pisal je cikle sonetov (*Slovo, Spomini, Tihe noči, Črne noči, Adrija*, in cikel sonetov *Moj bog*, katerega je pisal vse Življenje).

Njegove prve pesmi so vedre in pogosto ljubezensko hudomušne (*Ljubici, Pred krčmo*).

Izdal je pesniško zbirko *Poezije* – 1900.

Nekaj njegovih pesmi: *Jagned, Na trgu, Moj Bog, Pijanec, Spomini, Črne noči, Na molu San Carlo ...*

V svoji ljubezenski liriki posnema ton ljudske lirike. Podlaga njegove lirike je novoromantična: v središču je vedno bogata doživljajska vsebina pesnikovega jaza s svojimi raznovrstnimi, vendar plemenitimi mislimi in čustvi. Oblika je na zunaj tradicionalna, vendar tudi v sonetu rahlo modernizirana. Predvsem v zgradbi verza je izpolnjena z razgibanim notranjim rimom.

Kettejeve pripovedne pesmi so pomemben del njegove poezije; v njih izraža prizadevanje za prikazovanje ljudskega Življenja in čustvovanja, kar ga je povezovalo s sodobniki. V baladah zgodovinsko snov zamenjata bivanjska in intimna, zato je pripovedna pesem pogosto na meji izpovedne lirske. Romance so večinoma vedre, prepojene s humorjem in blago ironijo. Prikazujejo fantovsko snubljenje, prešerne svatbe, mestne pisarje, zaljubljena dekleta idr.

Jagnjed

Pesem spisana v ljubljanskem obdobju. Jagnjed pomeni topol. Po zunanji obliki je carmen figuratum. V njej se kažejo vitalizem – življenjski optimizem, enjambement – verzni prestop in impresije – vtisi, ki jih avtor prinese iz notranjosti.

Na trgu 1897

Bil je zaljubljen v Novomeščanko Angelo Smola, kateri je posvetil serenado *Na trgu*, napisano v impresionističnem slogu s svetlobnimi in zvočnimi učinki. Napisal jo je v novomeškem obdobju. Pesem ima motiv neuslišane romantične Ljubezni, upesnjen v podoknici – serenadi. Tudi ta pesem je po obliki carmen figuratum – podoba lestve. Je impresionistična pesem, razpoloženska slika – pesnik govori sam sebi, vendar začne šele v drugem delu pesmi. Ta pesem spada med najbolj muzikalna slovenska pesniška besedila.

V njej odkriva nežno, čutno Ljubezen.

Vsebuje tudi pesniške figure (noč trudna, luna sanjava, želje hite ...), poosebitve in ukrasne pridevnike. Sičniki in šumniki so ponavljajoči se. Vsebuje tudi verzni prestop – enjambement. Prisoten je tudi amfibrah, rima sicer je, vendar ni dosledna. Najdemo tudi personifikacije. Verz je svoboden, ni neke trdne sheme.

V prvi kitici prikaže trg, vodo, luno, noč. V drugi vodice, rosice, broneno kotanjo. V tretji zvezde, želje do Angele. V četrti je antiteza prve kitice – prvi del se ponovi, vendar kasneje nasprotuje(antiteza) – ruši pokoj njegovi duši, deklica pa mirno spi.

Moj Bog

Ta sonet je napisal v tržaškem obdobju, misel je pomembnejša od oblike. Sestavljen je iz dveh kvartin s prestopno rimo in dveh tercina, vsebuje enajsterec, občasno tudi deseterec, po obliki je dvodelni sonet. Rima je ababdc. Tematika je

bivanjska – večina takih pesmi naleti na nerazumevanje, kritike Cerkve.

Zgrajen je iz dveh delov – prvi del prikazuje njega v tem trenutku, drugi del njegovo željo.

V njem kaže željo, da bi umrl (želi vzdihniti proti Mariji (Bogorodici) poslednji amen). Primerja se s svečo. V ospredju je njegova osebna vera.

Na molu San Carlo

Ta cikel osmih pesmi je napisal v svojem tržaškem obdobju. Ljubezen v njih je senzualna, čustvena, ne čustvena. V njih posreduje občutje velikega mesta, mogočnega morja in razsežnosti veselja. Lirski subjekt se v himničnem zanosu opaja z Ljubeznijo do tržaškega dekleta.

Na začetku ima ljubeč, čuten odnos – romantičen, poduhovljen, kasneje čuten odnos □ dekadenca in simbolizem. Pesnik se odziva na Ljubezen do dekleta, na koncu se opaja z Naravo.

V Trstu sreča dekle, ki jo imenuje »Tržaška Venera«. Eden od simbolov je tudi labod – lepota, eleganca, ponos. Iz čolnička se prostor v predzadnji kitici razširi na celotno morje.

Pripoveduje svojo življenjsko zgodbo – Angela predstavlja kamnit idol, hladno devico. Stvari se z zadnjima verzoma umirijo.

Vsebuje notranji perpetuum mobile. Sode vrstice vsake kitice se rimajo. Metrum je daktil – nepopolni, štiristopični. Vsebuje tudi notranji krog, zaključitev pesmi.

Spomini

Je sonet. V kvartinah je rima oklepajoča, v tercinah zaporedna. Ponosno vztraja, ostaja pri moški časti, primerja se s Samsonom, vendar se ne ukloni. Čeprav je močno ljubil, se ne misli vsemu odpovedati zaradi ženske.

Črne noči

Je sonet s prestopno rimo v kvartinah. V tercinah je rima abbacc. Pesnik tu že resignira, odpove se Angeli in se zaveda, da je ne more dobiti. Želi si, da bi ostal brezbrizen do nje, saj tako ne bi padel v »pekel razuma«, ampak bi lahko ostal povprečnež. Vsebuje enjambement, tematika je bivanjska.

Josip Murn Aleksandrov

Rodil se je leta 1879 v Ljubljani. Bil je rejenec. Bil je član Zadruga. Umrl je l. 1901 v Cukrarni, prav tako kot Kette – za jetiko. Za časa Življenja ni izdal nobene pesniške zbirke, to je l. 1903 storil šele njegov prijatelj □ Pesmi in romance.

Murn je največji slovenski impresionistični pesnik. Tematika njegovih pesmi je problemsko – bivanjska, lirsko –razpoloženjska doživetja Narave in kmečka idila. Motive je oblikoval z impresionistično, simbolistično in občasno s surrealistično poetiko. Osrednji bivanjski problem pesnika je odtujenost, občutek, da je v svetu sam, zavržen in da si ne more najti med ljudmi znosnega bivanja. Imel je impresionističen slog. Zajemal je vtise in razpoloženja iz Narave. Ena njegovih impresionističnih pesmi je Trenutek.

Impresija – vtisi iz Narave
Refleksija – slikanje Življenja

V njegovi poeziji se lirski subjekt v prostoru Narave in Kozmosa zave svoje tujosti, spremlja ga slutnja smrti. Lirska stanja so oblikovana z impresionističnimi izraznimi sredstvi in izvorno metaforiko, ki pogosto prehaja v območje simbolizma in ekspresionizma.

Sneg

Dvokitična pesem s prestopno rimo. Kaže nam trenutni vtis, razpoloženje v Naravi – impresijo. Govori o preteklosti, sedanosti, prihodnosti. Pesnik ni v takem sozvočju z Naravo kot v pesmi Nebo, nebo. Odnos z Naravo je skrivnosten, zasnežena pokrajina nam da vtis mehкости, vprašljive prihodnosti (sneg prekriva vse, tudi nevarnosti). Daje nam občutek minljivosti, nemoči.

Lirski subjekt je pesnik. Pripovedovalec je prvoosebni. Pesem je refleksivna (Narava ga spodbudi k razmišljanju, vendar ga neskončnost ogroža).

Nebo, nebo

To štiri kitično pesem svobodnega verza je napisal na začetku študija na Dunaju. Lirski subjekt je omotičen od neskončnosti (pijano oko – od lepote, Narave) a sproščen, saj ga nič ne omejuje, utesnjuje.

V prvi kitici ni glagolov, končuje se s klicajem kot vzklikom navdušenosti.

V drugi kitici je lirski subjekt predstavljen z metonimijo (pijano oko), glagole uporablja v nedovršni obliki, kar nas opaja, da občutek neskončnosti.

V tretji kitici horizont molči – poosebitev Narave. Lirski subjekt je v harmoniji z njo, ne omejuje ga – prost je.

V parku

Pesem sestavljena iz štirih sedemvrstičnih kitic, z nepravilno rimo. Dogajanje se stopnjuje. Verz je svoboden, metruma ni. Pojavljajo se poosebitev (kostanji, zrak). Uporablja tropičje in vzklike. Pesnik in Narava sta v harmoniji. Lirski subjekt je pesnik. Vsebuje zvočno, svetlobno impresijo. Vse bolj, kot se mračni, bolj kot je temno, bolj je pesnik zasanjan, na koncu zaspil skupaj z Naravo v njenih skrivnostih.

Ko dobrane se mračne

Pesem iz petih štirivrstičnih kitic. Pesnik in Narava sta si v nasprotju. Prisotni so vzkliki, oklepajoča rima, ponavljanje istih besed na začetku verzov – anafora, tudi metafora – noč z bleščočimi očmi, prisoten je tudi enjambement. Metrum je tri in petstopični trohej. Vsebuje uvod, dramatski vrhunec in katarzično pomiritev.

Vlahi

Pesem je izrazito impresionistična, nastala je, ko je videl Vlahe. Je lirska romanca – v nasprotju z baladami se romance lotevajo socialne problematike. Celotna pesem ima zvočni učinek na –o, moško rimo. Ta zvočni učinek daje občutek otožnosti. Metrum je nestalen.

Odslikava trdo socialno stvarnost. Sloke postave potujočih godcev postanejo projekcija njegove lastne bede in brezdomstva.

Vsebuje epiforo: ponavljanje iste besede na koncu zaporednih verzov. Kolektivni subjekt so Vlahi. Metrum ni pravilen. Prvi dve vrstici prve kitice se ponovita kot prvi dve vrstici zadnje kitice, prav tako tudi zadnja vrstica prve kitice. Druga vrstica druge kitice se ponovi kot tretja vrstica tretje kitice.

Pesem o ajdi

V tej sedemkitični simbolistični pesmi s kiticami iz štirih verzov, se impresija ajdovega polja razširi v čutno bogastvo barv, vonjav in otipljive predmetnosti ter omamnih vtisov - sinestezijska. Pesem zaradi kratkih verzov deluje bolj ljudsko. Opisuje življenjski krog ajde – življenjski krog vsega. Oznanja, da se še tako kipeče, polno Življenje enkrat konča. Je

rahlo metaforična – ajda=deklica, Življenje čebela=pesnik, čarovnica=Smrt.

Prve štiri kitice govorijo o ajdi do zrelosti, uporabljen je sedanjik. Naslednji dve prikazujeta poklon kmeta ajdi, ko klas šumi, kmet počije se – takrat je že vse pospravljeno. V šesti kitici pove, da ni nagrade – medu -, če pred tem ni truda, vsebuje tudi retorična vprašanja. Zadnja, sedma kitica prikazuje smrt - čarovnico.

Oton Župančič

Med pesniki moderne je Župančič ustvarjal najdlje. Njegovo pesniško delo je najobsežnejše, po vsebini in obliki pa tudi najbolj raznovrstno. Njegove prve pesmi odražajo vpliv ljudske pesmi. Novoromantična usmeritev mu je narekovala različna razpoloženja – pesimizem, melanholijo, resignacijo, izraziti vitalizem in optimizem, ki sta v tesni povezavi z njegovim osrednjim svetovnim nazorom – panteizmom. Napisal je pesniške zbirke Čaša opojnosti (osrednja tema je Ljubezen), Čez plan 1908 (nadaljuje erotično motiviko iz prve zbirke, vsebuje vitalizem), Samogovori (vitalizem popušča), V zarje Vidove 1918 (idejno izhodišče je pesem Slap), Zimzelen pod snegom (najmočnejši sta domovinska in socialna tematika). Bil je pomemben mladinski pesnik (Pisanice 1900, Lahkih nog naokrog 1913, Ciciban in še kaj, 100 uganek – 1915). Njegova dramska dela obsegajo Noč Naverne duše, Iz nenapisane komedije, Veroniko Deseniško.

Imel je tri pesniška obdobja

- esteticistično (dekadenca) – Čaša opojnosti (optimizem, samozavest)
- vitalistično – Čez plan (osnova za poglobljeno, duhovno Življenje), Samogovori

Z vlakom

Izrazitejša domovinska pesem objavljena l. 1908 v zbirki Samogovori. Prikazuje razkošne podobe ljubljanske pokrajine, navezanost nanjo pa se stopnjuje v Ljubezen do domovine. Vmes to ruši refren o vlaku kot pošastnem demonu. Pesem vsebuje tudi prošnjo domovini, naj se razširi in ga spremlja na tuja tla. Pesnika je groza, ker odhaja, domovino si želi vzeti s seboj. Prikrito opozori na socialno in domovinsko problematiko v obdobju množičnega izseljevanja Slovencev. Snov ponovno aktualizira v Dumi. Stilizirano upodablja slovensko pokrajino. Pesem je sestavljena premišljeno, verz ni svoboden

Duma

Je nadaljevanje pesli *Z vlakom*.

Deli se na dva dela.

V prvem delu sta nasprotujoča si moški in ženski glas. Ženski glas opeva domovino, podeželje, moški glas odgovarja v prid mestnemu Življenju, napredku, vse razloži. Rime ni.

V drugem delu pesnik začne s stavkom *Čul sem, kako je zvenelo moje srce*. Prva polovica drugega dela je refleksija pesnikovega otroštva – srečnega -, kako mu oče kaže lepote domovine, začne se s stavkom *Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti*. Ima zaporedno rimo aabbcc. Metrum v teh osmih štirivrstičnih kiticah je tristopični daktil. Drugo polovico drugega dela začne s stavkom *Hodil po zemlji sem naši in pil nje bolesi*. Tu prikaže antitezo preteklosti in sedanosti. Skrbi ga problem izseljenstva. Preden se ponovno vrne k domovini predstavljeni z retoričnimi vprašanji, vloži vmes vdovino žalostinko. Konec je sestavljen iz šestih štirivrstičnih kitic. Štiri kitice so bolj ali manj retorična vprašanja, izraža željo, da bi se domovina razširila z njim v tujino. Zadnji dve kitici jasno prikazujeta problem izseljenstva, pesnik uporablja metaforo o školjki in biseru.

Vihar 1914

Pesem je izšla v zbirki V zarje Vidove.

Idea pesmi je izpoved vitalizma – kljubovanje viharju. V njej se prepletata impresija in refleksija. Vsebuje sinestezijo (vonj tvojih las je kot rože sladak), anaforo, stopnjevanje brezvezja in posebitev.

Ivan Cankar

Rodil se je leta 1876 na Vrhniki. Že v dijaških letih je napisal prve pesmi in jih objavil v Vrtnu in Ljubljanskem zvonu. Pod vtisom Dunaja so nastale pesmi, zbrane v ciklu Dunajski večeri. Leta 1899 je izšla njegova zbirka pesmi in romanc Erotika, kasneje pa še Vinjete. V obdobju, ko je kandidiral za državnega poslanca SDS (1907), je napisal povest Hlapec Jernej. Pozimi so uprizorili njegovo farsko Pohujšanje v dolini šentflorjanski. V obdobju po l. 1910, ko je živel v gostilni na Rožniku, je napisal Belo krizantemo, cikla črtic Moje življenje in Moja njiva idr. Leta 1917 je izšla zbirka črtic Podobe iz sanj. Umril je l. 1918.

Na klancu

Je Cankarjevo najdaljše besedilo. Z njegovo izdajo l. 1902, je ustvaril **družinski, narodni, socialni, avtobiografski, simbolistični roman**.

Zgodba je sestavljena iz osmih nestrjenih poglavij, v katerih je glavna oseba Francka, katere štiridesetletno vztrajanje v neprizanesljivih razmerah je prikazano. Vsako poglavje je zaokrožena celota in zajame posamezna obdobja Franckinega življenja in življenja njene družine.

Roman se ukvarja s socialnim obrobjem in sledi naturalistični tradiciji (vplivi družbe, okolja in dednosti).

V prvih treh poglavjih je v središču Francka; njeno neizpolnjeno hrepenenje po dvigu iz zapostavljenosti, občutku ljubljenskim po ljubezenski in družinski sreči. Po tretjem poglavju se roman iz osebne družinske problematike razširi v narodno-socialno. Klanški ljudje so v nasprotju s trškimi in mestnimi ljudmi prikazani pozitivno, vendar izredno pesimistično. Kljub revščini, zapostavljenosti in neizobraženosti nekateri od klaških ljudi še vedno upajo v svetlejšo prihodnost.

Najpomembnejši simbol v delu je Franckin tek za vozom, ki se ponavlja skozi celotno zgodbo.

Francka je podoba žene in matere mučenice; že od otroštva se je srečevala z revščino, neprijaznimi ljudmi, pomanjkanjem. Čeprav ni mogla ničesar spremeniti, je vztrajala do konca, moč je črpala iz Ljubezni do otrok.

Hiša Marije Pomočnice

V tem romanu, izdanem leta 1904, Cankar obravnava je sintetično analitični roman, v katerem prevladuje spiritualni simbolizem, opazimo pa tudi novo romantiko in dekadenco. Roman je sestavljen iz devetih poglavij (ciklične zgodbe deklet). Ima stvarno biografsko ozadje; ko je Cankar na Dunaju, prebiva pri družini Löffler – 10 letna hči Amalija je neozdravljivo bolna in je v bolnišnici, kjer jo Cankar obiskuje do njene smrti l. 1902.

Zgodbe teh deklic so vzporedne, ciklične. Na različni način se pojavljajo iste teme.

Življenje neozdravljivo bolnih deklet v velemestni bolnišnici. Glavna oseba je Malči (hroma), katere usoda se povezuje z zgodbami trinajstih vrstnic. Njihove zgodbe so zelo vzporedne, ciklične, pojavljajo se iste teme (smrt, trpljenje, hrepenenje, bolečina...). Dekleta hodijo obiskovat sorodniki, skrbniki in drugi – sintetični del. Analitični del predstavljajo spominske slike in usodne izkušnje odraslih sprevrženosti. Dekleta med seboj tekmujejo, katera bo umrla prva. Zgodba pripoveduje o njihovih socialnih in družinskih razmerah. Večina deklet je duševno zaznamovanih z nemoralnimi dejanji svojih staršev, družine ali okolice.

Simboli; kanarček in vrabček, ki se zaletavata v okno in umreta. Okno predstavlja povezavo z zunanjim svetom, v katerega ne bodo več šle. Simbolika se stopnjuje, višek doseže v Malčini Smrti – umre spomladi, ko se vse drugo prebuja, na novo rojeva.

Motiv: hrepenenje po odrešenju stanja, v katerem so; obsodba meščanske morale, socialnega in moralnega zla (prostitutcija, alkoholizem, razvratnost, lep primer: tekma mesarjeve žene z grofico – darila).

Teme: bolezen, trpljenje, Smrt, sovraštvo do Življenja, samomor, umiranje...

Martin Kačur

»Roman, ki sem ga naslovil po junaku, opisuje boj idealista z vsakdanjim, nizkim Življenjem in njegov končni propad.«

(Cankarjevo pismo Franu Levcu)

Napisan je bil l.1905, čez dve leti je bil izdan s podnaslovom Življenje idealista. Simetrično in sintetično zgrajena zgodba je sestavljena iz treh delov, vsak ima po tri poglavja. Opisi oseb so skopi, gradijo sena dialogih. Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Martin Kačur je mlad učitelj. V prvem delu je prikazan Kačurjev prihod v Zakolje in junakovo srečanje s tamkajšnjimi ljudmi.

V drugem delu doživlja Ljubezen in se spopada z okolico (v Blatnem Dolu). Tu se sreča z zdravnikom, ki postane njegov prijatelj in zaveznik. Ker ga ne poslušša, se zaradi njegovega govora v gostilni pripeti pretep, pri katerem Kačur

uide skozi zadnja vrata.

Tretji del prikazuje junakov obračun z okoljem in njegov odhod. Dogajanje v Lazah že takoj napove župnik, ki kida gnoj. Prejšnji učitelj se obesi, šola je gnila in plesniva. Kačur se kljub nesrečnemu Življenju poroči ter ima otroke, hkrati pa stalno piše prošnje za premestitev.

Je učitelj, ki neuspešno poizkuša izobraziti ljudi, da bi živeli z večjim dostojanstvom. Prepričan je, da so ljudje odgovorni za Življenje, ki ga živijo, in da so sami krivi, če zaradi neozaveščenosti in zaslužjenosti izgubljajo človeško dostojanstvo. Kačur doživi moralni zlom zaradi vseh neuspehov, padca v banalno sedanost, odpovedi idealizmu.

Glavna misel je tragičnost človeka z idejo, za katero čas še ni zrel. Prikazuje tudi potrebo po izobraževanju ljudstva.

Hlapec Jernej in njegova pravica

Napiše ga l. 1907, ko je politično dejaven pri SDS. Sprva je bil mišljen politično, kasneje preraste v njegovo najboljšo povest. Zgrajena je iz osemnajstih kratkih poglavij in ima novelistično-baladno sestavo. Doživelo je več prevodov in izdaj, ker je aktualno tudi zunaj Slovenije. V njej se najbolje vidijo Cankarjeva načela, miselnost; Jernej je predstavnik proletariata, brezpravnih delavcev, mladi Stritar je predstavnik novonastajajočega kmečkega kapitalizma. Cankar opozarja na položaj kmečkega proletariata, ki ne pozna svoje vloge v družbi.

Zgodba je ciklično-paralelna (ponavljanje boja za resnico in zavrnitev).

Jernej na nek način spominja na Don Kihota, njegova pot spominja na pasijon, Jernej je vedno bolj obupan.

Glavni motiv je iskanje resnice, stranski motivi so Stritarjeva smrt (ponazarja spopad med pravico do dela oz. pravico do lastnine). Krog iskanja resnice – začetek in konec v domačem kraju, vmes iskanje po hierarhični lestvici.

Pojavlja se etično vprašanje o tem, ali je pravica na svetu in ali ima hlapec dostojanstvo.

Povest je sestavljena iz osemnajstih kratkih poglavij. Ima precej novelistično – baladno sestavo.

Hlapec Jernej je prvi aktivni slovenski junak, dejavni upornik, ki je stopil v boj zase. Opisuje krog iskanja pravice po hierarhični lestvici in protest proti krivični družbi. Prikazuje tipično usodo brezpravnega delavca v kapitalistični družbi.

Jernejev »očenaš« je napisan v vzvišenem slogu, stvar poizkuša približati preprostemu ljudstvu, vsebuje paralelizem členov (iz Sv. Pisma – Psalmov in Visoke pesmi)

V glavni vlogi je hlapec Jernej. Je hlapec pri Sitarju in tam služi že 40 let. Nato gospodar umre in Jernej se zaradi svojega prepričanja o pravici do domačije skrega z mladim gospodarjem, ki ga vrže na cesto. Zato gre iskati svojo pravico. Najprej jo išče v gostilni, nato pri otrocih, kasneje se odpravi v Ljubljano na sodišče, nato na Dunaj, kjer ga zaprejo in odpeljejo nazaj, na koncu pa išče pravico pri župniku, a ga ta napodi zaradi njegovega dvoma v obstoj Boga. Naposled Jernej izgubi voljo in se odloči, da bo pravico naredil sam. Zažge Stritarjevo domačijo. Vaščani vidijo ogenj in zaradi podtika požara Jerneja ubijejo.

Cankar pušča konec odprt.

Kurent

Nastal je leta 1909, proti koncu Cankarjevega zrelega obdobja. Je elegija na narodovo preteklost in satira na obdobje, v katerem je nastala, slavospev slovenskemu narodu in predvsem jeziku. Je tudi prošnja za narodovo srečno prihodnost. Je delno simbolistično delo, napisano v ritmizirani prozi.

Je kratka povest, v kateri Cankar preko Kurenta obravnava samega sebe.

Izpostavljen je problem izseljenstva. Ljubljano prikaže kot mesto razvrata, spotika se ob lažno meščanstvo.

Ideja je brezpogojna Ljubezen do domovine, Cankarjev odnos do sveta in sebe.

Motivi so različni; zabava, ljudje, izseljenstvo...

Slog: glasovno slikanje, ritmizirana proza, paralelizem členov.

Cikličnost: deklica na lesu prosi Kurenta za ples, vendar jo fant odpelje, zabave, nekatere like lahko prepoznamo tudi v drugih delih (starec – hlapec Jernej).

Povest je sestavljena iz petih poglavij. Vsebuje tako lirske (ritmizirana proza) kot epske prvine (potovanje, veseljačenje).

Kurent predstavlja narodovega tolažnika (*za tisoč ur bridkosti ena ura veselja*) □ čudežni **goslač** simbolizira pisatelja, ki se vidi voditelja v kulturno zaostalem narodu. Kurent to izraža s prinašanjem veselja. Je pasivni občutnež, ki ga do dna pretrese tuja bolečina, vendar nima dovolj moči za dejanja.

Velik del povesti je posvečen različnim ljudem kot so npr. kmetje, meščani, otroci, starejši ... Ideja je izraz njegovega osebnega odnosa do sveta in sebe.

1. poglavje: nenavaden otrok, izredno senzibilen, vse občuti, opazi – Cankar se predstavi v smislu »Vidim več!«.

Podoba kmečkega dekleta je prispodoba za Cankarjevo ljubezensko doživetje in hkrati za umetniško poklicanost. Kurent tu igra na harmoniko – tipičen slovenski inštrument.

2. poglavje: najbolj znan slavospev domovini in jeziku (Branja 3, str.52, 3.,4. odstavek); izpričan je Cankarjev odnos do domovine in jezika. Nakaže, kakšen je in bo njegov odnos.

3. poglavje: Kurent potuje po deželi in sreča starca □ podoba hlapca Jerneja. Podobe junakov se pri Cankarju praviloma pojavljajo še v kakšnem drugem delu. Usoda praviloma ni drugačna.

Srečanje z revnim otrokom pomeni nekakšen preblisk; Cankar namreč tedaj piše črtice Za križem, kjer popisuje svoje otroštvo. Temna, sajasta dolina je simbol slovenskega Zasavja (Trbovlje).

4. poglavje: namenjeno je Ljubljani, pozdrav Ljubljani (Branja 3, str. 55; ironija). Cankar Ljubljano označuje kot mesto rodoljubnih proslav. A za vsem tem veseljačenjem je obup in groza naroda, ki se zaveda, da propada. Prav zato ljudje raje bežijo v tujino, ni važno kam; »Kamorkoli!«. Kurent sreča skupino licemercev – na videz pobožnih ljudi.

5. poglavje: Cankar se spotakne ob duhovno naravnost slovenskega naroda.

V žalostni procesiji najdemo podobnosti z Lepo Vido – hrepenenje po boljšem Življenju ob odhodu na tuje.

Črtice

V njih je Cankar dosegel svoje največje mojstrstvo.

Cankarjeve črtice so večinoma avtobiografske. Opisuje dijaška življenje na Dunaju...

Tem črticam lahko pravimo tudi socialne. V središču dogajanja so usode otrok, svet revščine, hrepenenje. Ni podrobnega opisovanja, temveč gre za čustveno izpoved, notranji monolog.

Značilen je prikaz nasprotja med dvema skupinama ljudi: med bogatimi, rejeni in drobnimi, revnimi □ družbena krivičnost.

Prve črtice so nastajale v letih med 1893 in 1897. prva zbirka z naslovom *Vinjete*, je izšla l. 1899. vsebuje 29 črtic in vinjet. Način izpovedovanja je čustven in meditativen. Cankar tu poudarja dušo, lepoto, hrepenenje. Na koncu je epilog, ki predstavlja Cankarjev literarni program.

L. 1901 je izšla *Knjiga za lahkomišelnje ljudi*. V tej zbirki hrepenenje dobi pridih upornišva. Te črtice so bolj epske, a ni odstopanja od subjektivizma.

L. 1903 je izšla knjiga *Ob zori*. Gre za dvanajst pripovedi, epskost se kaže v orisih socialnih oseb. Po Cankarjevi smrti

L. 1914 izda zbirko *Moje Življenje*, ki vsebuje precej avtobiografskih potez.

L. 1917 je izšla zbirka črtic *Podobe iz sanj*, ki je edina knjiga, ki jo je Cankar izdal med vojno. Vsebuje 31 črtic, ki niso kronološko urejene. Prvih šestnajst je temnih, pesimističnih. Prehod pomeni črtica *Zaklenjena kamrica*. Od tu naprej so optimistične, s tematiko naravnano k vojni, vprašanji o smislu trpljenja in smrti. Lirski subjekt je tu večinoma prvooseben.

L. 1920 izide *Mimo Življenja* – te črtice so bile že prej objavljene v časopisih. Cankar je bil takrat nekoliko svetobolen – od tod tudi naslov.

Med leti 1910 in 1914 so nastajale črtice, ki so l. 1935 izšle v zbirki *Moja njiva*. So zelo avtobiografske . zbirka je zgrajena iz štirih delov: - *Trenutki* (npr. črtica *Rožni venec*)

- *Naša dolina* (npr. *Muhe*, *Firbec*)

- *Iz tujega Življenja*; napisano v najstniških letih

- *Ob svetem grobu* (npr. *Skodelica kave*)

Kostanj posebne sorte

Črtica je objavljena v zbirki. Je trinajsta po vrsti. Je simbolična in parabolična. Kostanj in njegova lepota sta zelo lirsko opisana, kostanj posebi.

Kostanj črpa svojo moč in lepoto iz prejšnjih rodov (te predstavljajo lobanje in kosti zakopane pod njegovimi koreninami – simbolizirajo moč, energijo. Prav zaradi tega je tako trden in močan □ v slovenskem narodu je še veliko dobrega. Kostanj je tudi podoba trdoživnega drevesa, ki simbolizira moč in upanje slovenskega naroda.

Gospod stotnik

Je med prvimi črticami v zbirki *Podobe iz sanj*. Je temačno obarvana, impresionistično zaznamovana. Tematsko je vezana na doživljanje in obsojanje grozot vojne. Je ogledalo težkih dni.

Zaradi vsebnosti fabule, zapleta, vrha in razpleta sodi med tradicionalno oblikovane črtice. Motivi so vojna, podoba matere, osebna krivda, groza pred trpljenjem in smrtjo.

Dogodek meji na resničnost, Cankar gleda skozi umazano okno (slike ne vidi dobro), sam pomen pa pred cenzuro varuje tudi naslov zbirke *Podobe iz sanj*, ki ne prikazujejo nujno resničnega stanja – sanje so senca prave resnice. Ko Cankar prvič predstavi stotnika, še ne vemo, da gre za simbol, temveč ga imamo za običajno osebo. Na simbol pa da slutiti to, da Cankar spocetka ni videl njegovega obraza – to vidi šele na koncu.

Vinjete

Izšle so istega leta kot zbirka pesmi *Erotika* – 1899.

Beseda vinjeta izhaja iz francoske besede in pomeni ornament v obliki vrtnice. Vinjete se začnejo s spisom; v prvi vinjeti Cankar opredeli pomen kratke proze, v zadnji pa gre za povzetek dela in napoved, v katero smer se je avtor namenil. Cankar v njih okrca del slovenske literature, ki je provincialna. Zbirka *Vinjete* je ostra obsodba družbe in hkrati obračun z nerealističnim pisanjem.

Osrednji stavek epiloga: »Moje oči niso mrtev aparat; moje oči so pokoren organ moje duše, moje duše in njene lepote, njenega sočutja, njene Ljubezni in njenega sovraštva.« - Cankar se ne more strinjati s tem, da bi bil nekdo, ki bi pisal zgolj kar vidi. Dovoliti mora svojim očem in duši, da ga vodita. Razkrije nam svoj umetniški nazor – načelo popolne ustvarjalne svobode: »To, kar vidim jaz, je moja resnica.«

Črtica je kratka pripoved brez prave zgodbe, v središču je sicer kak dogodek ali pripetljaj, vendar je pomembnejše ozračje, ideja, doživljaj, ki ga posreduje bralcu; zato je ponavadi lirčna, refleksivna ali impresionistična.

leta,

Nit, ki se vleče skozi vse vinjete, je erotika. Moški junaki niso močni, pokončni, so podoba antijunaka, se izgubijo. Ženski junaki so močnejši.

Epilog

Cankar začne s pripovedovanjem o posedanju v kavarnah. Nadaljuje s tem, kako je prenesel svoje misli na papir – liki so oživali. Nasproti naturalističnemu popisovanju postavi svoj umetniški načrt. V zadnjem delu je nesrečen, čuti se krivega, pripoveduje o mladenki in pogovoru z njo.

Cankarjeva dramatika

Pohujšanje v dolini šentflorjanski

Podnaslov je Farsa v treh aktih. Je prvo od osmih Cankarjevih dramskih del. Napisal jo je v štirinajstih dneh l. 1908. Je edino Cankarjevo delo, ki je bilo najprej uprizorjeno in šele nato izdano v knjižni obliki.

Motiv doline šentflorjanske ni nov, prav tako se je že v prejšnjih delih pojavil lik Petra.

1. dejanje: dogaja se v županovi hiši. Zbrani so mestni veljaki (župan, županova žena, Dacar, učitelj idr.).

Župan ima govor. Izvemo, da se za pobožnostjo, ki vlada med ljudmi skriva najdenje otroka ob potoku, za katerega se ni vedelo, čigav je. Poimenovali so ga Peter. Čez 25 let se ob istem potoku naseli umetnik Peter, ki ga s pomanjkljivo oblečeno Jacinto zaloti učitelj. To novico nato pove še ostalim meščanom.

2. dejanje: dogaja se v Petrovi in Jacintini votlini. Peter ji obljubi služabnike, bogastvo, kajti pred tem se je županu pretvarjal za sina in s tem dobi denar. Nato pod pretvezo, da je njihov sin, dobi denar še od mnogih drugih meščanov. Župan pride k Petru in mu nekaj prinese. Ko pridejo tudi drugi, Peter zahteva, da vsak poljubi Jacinti nogo. Takrat pa na prizorišče prispe tudi prava sirota Peter.

3. dejanje: dogaja se na graščini, kjer Peter organizira svatbo; povabi vse mestne veljake, meščane, tudi siroto Petra. Hudič ima hamletovski govor.

Krištof Kobar, ki se izdaja za Petra, predstavlja Cankarja, Jacinta pa slovensko umetnost. Dolina šentflorjanska predstavlja slovensko ozemlje. Cankar opozarja na družbene (politične, kulturne, umetnostne) razmere.

Vidi se vpliv Gogoljevega Revizorja. Zapuščen otrok ob potoku spominja na Mojzesa.

Vidijo se vplivi dekadence (poljubljanje nog, grehi) in nove romantike (hrepenenje po Ljubezni, sreči, vplivu).

Snov je zlagana slovenska meščanska družba. Tema je navidezno povzdigovanje čednosti in vzvišenost umetnosti nad zlagano družbo. Ideja je razkriti družbo in umetnost kot zmagovalka. Motivi so monolog razdvojenega junaka (vzeto iz Hamleta), Jacintin ples (vzeto iz Salome), najden otrok (vzeto iz Sv. pisma), Krištof Kobar (menjava identitete z Revizorjem), sprenevedanje (vzeto iz Tartuffa).

Trojne enotnosti ni. Dogajanje je postavljeno v županovo hišo, votlino in na grad.

Napisana je v sintetični tehniki, analitična je le zgodba o najdenčku ob potoku.

Hlapci

Zasnoval jih je na Dunaju. Za časa njegovega Življenja niso bili uprizorjeni. Njeno uprizoritev so oteževala prikrita revolucionarna gesla. Časopisne kritike so bile večinoma negativne, boljša je bila le v časniku Ljubljanski Zvon.

So družbena satira na razmere v letu 1907, ko naj bi bili učitelji strogo katoliški. Prikazana je zmaga klerikalne stranke, predvsem pa posledice te zmage za zaostalo podeželje – zatajitev prepričanja. Drama je hkrati osebna tragedija, ki je idejno dvodelna; prvi del je družbena satira, ki se v drugem delu skoncentrira v dramo, ki meji na Jermanovo osebno tragedijo. V 4. in 5. dejanju prevladuje ideja etične krivde □ Jerman doživi očiščenje, ko ga pokliče mama. Prizadelo jo je, da je sin javno razglašal svojo idejo, ki je bila v nasprotju z vsemi ostalimi.

Glavna tema drame se razpleta skozi dva motiva – župnika in učitelja. Iz tega nasprotja izhaja ideja drame, tj. učiteljeva neuklonljivost. Njegova pokončnost ga privede do dokončnega notranjega zloma. Ob vsem tem gre še za problem etične krivde, ki se izpostavi, ko umre Jermanova mati. Ko je Jerman izgnan na Goličavo (Goličava = Goli otok = Sibirija - simbolizem), pomisli na samomor; takrat pa zasliši materin in Lojzkin glas. Glas matere kaže na odpuščanje. Lojzka in mati sta na koncu osebi, ki Jermana priključeta v Življenje. Lojzka mu obljublja spremstvo za naprej. Konec je odprt.

V drami najdemo motiv neuslišane Ljubezni, motiv materinsko-sinovskega kompleksa in motiv razumevajoče življenjske spremljevalke.

Ideja: hlapčevanje, pretirana ponižnost (ki je že način Življenja – pomeni obstoj določene vrste ljudi). Izpostavljen je problem »brezhrbteničarjev« iz učiteljskih vrst, ki je razširjen na ves slovenski narod.

Jerman je podoba rešitve, ki se ponuja in pokaže še drugo plat dogajanja in je hkrati osrednji lik drame. Cankar ga postavlja kot vzor, da se da stvari postaviti a svoje mesto, vendar so za to potrebne žrtve, ki pa so vredne za svoj namen. Favorizirano smer predstavlja župnik. Je edini, ki Jermanu dovoli biti pravi Jerman in se ne spravlja nanj kot drugi

Ljudje. Čeprav trčita drug ob drugega, vsak s svojim prepričanjem, je dialog med njima zelo kulturn. Spoštujeta mnenje drug drugega, čeprav se ne strinjata – s tem nakazujeta na demokracijo.

Kovač Kalander predstavlja proletarce, socialno demokracijo – ti dve sili se tedaj šele rojevata, vendar sta že prisotni. Prav oni dve dajeta upanje, da se bodo stvari na Slovenskem obrnile na boljše. Kalander je po eni strani napovedovalec, po drugi pa nosilec idej proletariata.

Motiv učitelja je simbol izobraženca, ki v spopadu z realnostjo propade.

Lik župnika pridobi na ugledu in moči, ko zmagaja njegova stran. Je ideja volje do moči.

Glavni problem drame je zunanji – spopad med napredkom in zaostalostjo, med levico in desnico, Jermanom in župnikom.

Za narodov blagor

Vsebuje značajsko komiko. Oznake karakterjev so aktivne, glavne osebe ni. Osebe so dobro izpiljene

Kralj na Betajnovi

Je politična drama, trodejanica, nastala l 1902 v zrelem obdobju. Je podoba Življenja na slovenskem podeželju konec stoletja. Glavna tema je volja do moči in vloga morale.

Odnosi med ljudmi v drami so realistično-psihološki. Je tudi delno impresionistična.

Je prva socialna drama! Na eni strani imamo podobo rastočega podeželskega kapitalizma, na drugi strani pa revolucijo napoveduje Maks – a je njegova generacija za izpeljavo le-te premalo razvita.

Temeljna tema je majhnost poštenega človeka, ki ima ob strani mogočnega prevaranta.

Snov drame je propadanje kmečkih gospodarstev na slovenskem podeželju.

Cankar izpostavi politični klerikalizem; pomembna oseba je namreč tudi župnik.

Ponovno se najdemo v predvolilnem času, kjer si želi uspeti Kantor. Zdi se mu pametno pridobiti župnika (le-ta je v cerkvi zmožen reči dobro besedo zanj), saj ima velik vpliv.

Maks skuša prepričati delavce o resnični naravi Kantorja. A delavci se mu smeji, saj se Kantorja bojijo (ne smejejo se mu zaradi tega, da mu nebi verjeli). Ko Maks Kantorju pove o delavcih, se mu smeji še on. Ve, da mu vsi – z župnikom vred –služijo. In četudi bi imeli dokaze o umoru, bi si ljudje še vedno zatiskali oči.

Maksova smrt pomeni padec pravičnosti. Župnik je tu prikazan kot hinavec, kar meče slabo luč na vse kristjane. Njegova želja po denarju je prevelika – Cankar osebe razpne med denar in pravičnost. Na koncu zmagaja denar.

Maks je nekdanji študent. Pide v domačo vas, kjer najprej naleti na Francko – Kantorjevo hči. Le – ta mu razloži nastalo situacijo. Maks gre v krčmo, ki je hkrati hiša, v kateri živi Kantor. Tam naleti na svojega očeta in se zaplete v pogovor. Izreče dvom o Kantorjevem bratrancu – umrl naj nebi naravne smrti. Oče se z njim ne strinja. Ko oče zaspi, stopi v prostor Kantor. Maks ga povabi na pogovor k mizi. Nakaže na svoj dvom in izkoristi spanec svojega očeta. Zatemni prostor in začne govoriti čezenj, kako star in betežen je, čemu ne umre. Kantor prime očeta za vrat in ga začne daviti. Tedaj Maks osvetli prostor in tako ujame Kantorja. Očetovo prepričanje ni več trdno; Kantor spozna Maksovo ukano. Smrtno obsodbo si s tem napiše tudi Maks (Kantor: »Maksa je treba odstraniti!«)!

Izidor Cankar

Izidor Cankar se je rodil l. 1886 v Slavoniji. Obiskoval je ljudsko šolo, gimnazijo. Študiral je bogoslovje v Ljubljani. Poleg tega je študiral tudi esteticizem in umetnostno zgodovino.

Objavljal je literarne prispevke, ki so naleteli na dober odziv.

Bil je tudi urednik revije Dom & Svet. Kasneje je postal politik □ gre v tujino. L. 1953 je bil sprejet kot redni član SAZU-ja.

Bil je pisatelj, znanstvenik, diplomat, kritik, politik, ustanovitelj slovenske umetnostne zgodovine, ustanovil je tudi umet. – zgodovinsko društvo. Izdal in uredil je 19 zvezkov Ivana Cankarja.

Njegovi najpomembnejši literarni deli sta *Obiski* (zbirka esejev) in *S poti*.

Umrli je l 1958 v Ljubljani.

S poti

Je literarni potopis, ki ga polnijo reportaže, zgodovina in filozofsko razpredanje, esejistična razpravljanja in moraliziranje.

Je politični roman, v katerem predstavi Italijo. Dnevniški roman je zaradi razdeljenosti na kratka poglavja – vsak dan je novo poglavje. Delno je tudi psihološki roman, saj vsebuje veliko razmišljanj. Zaradi dobrega prikaza človeške osebnosti ga pohvalijo tudi psihologi. Fritz je čutna oseba zaverovana v lepoto. Z njim je avtor opisal negativni del človekove narave; nasprotje treznosti in urejenosti.

Glavne osebe so:

Izidor Cankar: bralcu logično pojasnjuje ozadje, da je lahko razumljivo.

Fritz: je nasprotje Izidorja Cankarja, nenehno se muči z nekimi novimi problemi; omahuje v Ljubezni; sicer je dekadentna oseba; s svojim obnašanjem nas neprestano preseneča; njegovi stavki so lepo postavljeni.

Ester: nežna, zlomljiva, a ko se srečamo z njo v Firencah, vidimo, da je pravzaprav močna oseba.

Karla: spočetka prevzetna, hladna; v gledališču se zjoka; na plesu pove, da ljubi Fritz; vidi se njena nadarjenost.

Dogajanje se odvija spontano, po spominu. Ni strogega linearnega poteka časa, vmes so razne asociacije. Jezik je jasen, preprost in izbrušen.

Je prvi primer intelektualne proze na Slovenskem. O delu Finžgar napiše kritiko v Dom in Svet, v kateri izraža precejšnje navdušenje.

Vsebuje parafraziranje (v Veroni pod Julijinim oknom) – obširneje razložiti, povedati z drugimi besedami. Parafrazira različne literarne smeri ob istem motivu; posebnosti večih literarnih smeti.

Vsebina: Pot na vlaku iz Ljubljane do Benetk; Izidor Cankar in njegov prijatelj. Med potjo spoznamo njuno odprtost do slovenske umetnosti in življenjskih vprašanj. Prijatelj Izidorju pokaže pisma zaročenke Estere.

1. postaja so Benetke. Kasneje želita iti v Verono, a zamudita vlak. Cankar dobi pismo prijatelja iz Lj. Na poti v Verono spoznata nek par. V Veroni se vsi nastanijo v istem hotelu. Zvečer gresta Cankar in Fritz ven. Fritz si želi iti v Firence k Esteri.

Cankar se kasneje nastane v Comu. Piše mu Fritz, ki se mu kasneje priključi. Vrneta se v Milano. Tam se pogovarjata o umetnosti, Fritz hrepeni po Esteri in Karli. Zvečer odideta v gledališče.

Zadnja postaja so Firence. Fritz se zaplete s 17-letno Ado. Pride Estera s svojo mamo. Zvečer imajo ples; Karla zapeše le za Fritz, ki mu kasneje prizna, da ga ljubi. Cankar kasneje pove Esteri, da je Fritz izginil, ona se vdano nasmehe, saj je tega že vajena, pravi, da se bo nekoč spet vrnil nazaj k njej, tako kot vselej.

Roman je še vedno moderen, aktualen.

Obiski

So zbirka esejev (razgovorov s slovenskimi ustvarjalci na literarnem in umetnostnem področju), napisanih med leti 1910 in 1911.

Alojz Gradnik

Rodil se je leta 1882 v Medani.

Po letu 1901 je končal gimnazijo. Na Dunaju je študiral pravo. Po vojni se je preselil v Ljubljano.

Bilj je pesnik med moderno in ekspresionizmom. Velja za »pesnika Goriških Brd« ali »pesnika Ljubezni in Smrti«.

Njegove pesmi so večinoma ljubezenske, motivi pobrani iz Brd in Istre. Snov je zgodovinska in ljubezenska.

Poleg ljubezenskih, piše tudi refleksivne pesmi. Njegova najbolj značilna oblika je sonet. Ritem je težak, verzi so neskljenjeni.

Napisal je zbirke: *Padajoče zvezde*, *Pot bolesti*, *Pisma*, *De profundis*, *Večni studenci*, *Zlate lestve*, *Bog in umetnik*, *Pojóča kri*.

Pisal je tudi pesmi za otroke – *Narobe svet*.

Umril je leta 1967 v Ljubljani.

Mors victrix

Vsebuje determiniranost – vse je obsojeno na minevanje – in ekspresionizem – iz sebe preslika v naravo. Vidi se vpliv ekspresionizma.

Dvokitična pesem vsebuje prestopno in oklepajočo rimo.

Pooseblja minevanje, smrt (trgala si, praznovala).

Vsebuje znamenje predestinacije človeka oz. vsega nasploh, poosebitve in sinestezijo.

Eros – Tanatos

Pesem je izšla v zbirki *Pot bolesti* 1922.

Je ljubezensko-refleksivna pesem. Eros pomeni Ljubezen, Tanatos Smrt.

Ima dvodelno zgradbo, sestavljena je iz dveh štirivrstičnih kitic. Prva kitica opeva ljubezen in ima prestopno rimo, druga kitica opeva smrt in ima oklepajočo rimo.

Verz je blizu prozi. Vsebuje nagovor, personifikacijo, verzni prestop, ukrasne pridevnike (duhteče vino, sladkih trt, strašne teme, najskrivnostnejša Ljubezen). Če je Ljubezen večna, potem je tudi Smrt. Ljubezen lahko iz groba govori še celo večnost. Globoka, čutna, omamna Ljubezen ja zanj Smrt. Le-ta pa je zanj nekaj pozitivnega, na nivoju duhovnega začetek novega Življenja.

Vsaka beseda ima poln pomen.

Uvrščamo jo med Gradnikove erotične pesmi.

Noč v Medani

Izdana je bila leta 1922 v zbirki *Pot bolesti*.

Je sonet z oklepajočo rimo v kvartinah in rimo cdd v tercinah. Kvartine so sestavljene iz deseterca, tercine iz enajsterca.

Vsebuje razpoložensko dvojnost: 1. del – optimizem, svetlo vzdušje – impresionističen

2. del: temačno vzdušje – refleksija.

Pisma

Sedem pesmi, ki jih je Gradnik naslovlil *Pisma*, so leta 1916 izšle v zbirki *Padajoče zvezde*. So cikel, vsaka od njih sicer samostojna pesem, obenem pa se povezujejo v celoto, ki je kot nekakšna zgodba o Ljubezni. Lirski subjekt je ženska, ki jih govori moškemu, tako da je to primer ženske lirike. Metruma ni, rime so v vsakem pismu drugačne. Vsebuje enjambement, dekadenco in vpliv kitajske lirike. Pesmi so sestavljene iz 8 – 12 vrstic.

Vsaka od sedmih pesmi je podoba enega od položajev, v katerih ljubeča ženska doživlja odsotnost ljubljenega moškega. Temeljno razpoloženje v ciklu je temačno, grenko, strastno nasilno in do skrajnosti napeto kljub navidezni mirni govorici. Motivi so slo po Življenju z voljo izničenja v Smrti, kar kaže na dekadentnost. Melodija verzov je enakomerno melanholična, brez prave dinamike, kar daje tragičnost.

V 6. pismu se sprašuje, ali obstaja Življenje po Smrti. Negotovost povzroča vprašanje: »Kaj, če ničesar ni?«. problem ni v tem trenutku.

V 7. pismu je podoba čutnosti, podobe spominjajo na Visoko pesem. Temeljna razsežnost Življenja je erotika – njeno bistvo je darovanje.